

Människorättsjurister i Kina fängslas om de utövar sitt yrke

*Advokater hindras från att utöva sitt yrke, träffa sina klienter, blir utbytta mot juridiska företrädare utvalda av statsmakten, beläggs med yrkesförbud, fängslas eller försvinner. Det hävdade i fjol över kinesiska 60 försvarsadvokater i ett öppet brev till Kommunistpartiet i Folkrepubliken Kina. En av dem som drabbats är juristen **Wang Yu**, som under de senaste tre åren fängslats, svarmållats, släppts och hindrats att utöva sitt yrke.*

2014 pågick en livlig debatt i bland annat Kinas kommunistiska ungdomsförbundets organ och på Allkinesiska kvinnoförbundets hemsida. Partimedlemmar och akademiker talade där om 2015 som året då en förnyelse av rättsväsendet skulle påbörjas, i syfte att stärka rättssäkerheten – rättsstaten. Men tvärtemot mångas förhoppningar har statsmaktens grepp om rättsväsendet och våld mot medborgarna ökat sedan 2015, då Xi Jinping hade suttit halva tiden av sin första mandatperiod på presidentposten och den lagstiftande församlingen antagit landets första antiterroristlag samt en ny nationell säkerhetslag.

I den nya säkerhetslagen är kommunistpartiets monopol på den politiska makten explicit omnämnt som del av den nationella säkerheten, och nationens säkerhet likställs med partiets kontroll över medborgarna och nationen. Vad som ryms inom begreppet ”nationell säkerhet” är i princip obegränsat. Enligt den nya säkerhetslagen är till exempel framställning av ”vulgärt och opatriotiskt” innehåll förbjudet. Som en konkretisering av de vaga formuleringarna har Kinas myndighet för multimedia på internet infört nya nationella riktlinjer där framställning av homosexualitet likställs med incest och sexuellt våld samt listas som ”onormalt sexuellt beteende” och ”vulgärt och opatriotiskt”. Riktlinjerna har godkänts av civilministeriet, mötts av protester från landets hbtq-rörelse och kan komma att skrivas om, men allt audiovisuellt innehåll på internet ska, enligt de nya riktlin-

jerna, ses över av myndigheten innan sändning. Därutöver har avtal omförhandlats mellan statsmakten i Kina och utländska företag som verkar inom informations- och kommunikationsteknologi – företagen måste följa den kinesiska regimens skärpta kontroll och censur samt samarbeta med statsmaktens utredningar.

Den 9 juli 2015, endast några veckor efter att de nya lagarna hade röstats igenom, frihetsberövades eller försvann över 300 jurister och människorättsaktivister i ett landsomfattande polistillslag. Några av dessa är fortfarande spårlöst försvunna, flera har fått långa fängelsestraff, andra har släppts men lever under begränsad frihet. Juristen Wang Yu var bland de första att bli bortförda av polisen. I över en månad var hon försvunnen utan att någon visste var hon befann sig eller om hon var vid livet. Tre månader efter att Wang hade tagits av polisen blev hennes då 16-åriga son, Bao Zhuoxuan, gripen och efter förhör förd till den autonoma regionen Inre Mongoliet, där han sattes i husarrest hos sin mormor.

I början av 2016 gick ansvarig polismyndighet ut i en kommuniké i vilken man sade att Wang Yu och några av hennes kolleger på advokatbyrån Fengrui i Beijing hade använt byrån för att organisera kriminell verksamhet. Wang Yu åtalades för ”omstörtande verksamhet” och ”uppvigling mot statsmakten”. Samtidigt skrev den i Hongkong baserade Stödgruppen för kinesiska människorättsförsvarare i ett pressmeddelande att Wang Yus försvarsadvokater nekats möte med Wang. I augusti 2016 tillkännagav ansvarig domstol att Wang Yu fått villkorlig dom samt att Zhou Shifeng – Wangs kollega, grundare av advokatfirman Fengrui i Beijing och försvarsadvokat för bland an-

Juristerna och människorättsförsvararna Bao Longjun, Wang Yu och Lu Siwei 2018 under en workshop om handel med barn.

nat anhängare av den i Kina förbjudna rörelsen Falungong – dömts till sju års fängelse. Det skedde samtidigt som Wang gjorde en offentlig avbön i statsägda rikstäckande television. Wang sade att hon har begått flera misstag i sitt yrkesutövande samt betett sig olämpligt genom att berätta om och kommentera sina klienter i sin mikroblogg, och att hon ”egentligen inte har gjort något alls för mänskliga rättigheter, det vill säga att prisutdelarna använder mig för att misskreditera Kinas regering och smutskasta Kina. Därför vill jag varken erkänna eller ta emot priset”.

Wangs offentliga avbön sändes kort efter att hon tilldelats *The American Bar Association's Human Rights Award* och *Prix international des droits de l'Homme Ludovic-Trarieux* för sitt arbete med att försvara mänskliga rättigheter. Med sitt val av Wang Yu ville juryn för Ludovic-Trarieux-priset ”hylla modet hos en kvinna som bestämde sig för att hon inte längre skulle hålla tyst, trots de faror som det kunde medföra”. Enligt Bernard Favreau, advokat och grundare av priset, var Wang Yu ”medveten om att hon utsatte sig för fara när hon beslutade att försvara kvinnors, barns och förföljda minoriteters rättigheter”.

Det första Ludovic-Trarieux-priset överlämnades 1985 till Nelson Mandelas dotter Zenani Mandela. Hon emottog priset å sin fars vägnar, eftersom han – juristen som blev aktivist – då fortfarande hölls fängslad. Priset har kommit att bli ett av de internationellt mest prestigefyllda som delas ut till en jurist för hans bidrag till försvar av mänskliga rättigheter.

Wang Yus väg till att bli människorättsjurist liknar flera andra kinesiska juristers. Hon föddes 1971 i Ulanhot, Inre Mongoliet. Hon tog sin juristexamen 1994, blev anställd vid advokatbyrån Fengrui i Beijing och arbetade med affärsjuridik i över tio år, till den dag 2008 då hon av anställda vid Järnvägens säkerhetsmyndighet i Tianjin blev stoppad från att gå ombord på ett tåg, trots att hon hade biljett. Tianjin gränsar till Beijing och är en av fyra storstäder i Kina som ligger direkt under den kinesiska centralregeringen. De anställda vid Järnvägens säkerhetsmyndighet angrep henne verbalt och fysiskt, vilket ledde till att Wang Yu talade om för dem de rättigheter hon har och, när det inte räckte, skrek till sitt försvar i hopp om att människor runt om kring skulle reagera. Flera reagerade genom att ta bilder och filma incidenten. Bevisen till

trots dömdes Wang Yu till två och ett halvt års fängelse för ”planerat angrepp”.

Efter att ha blivit frisläppt började Wang Yu arbeta som människorättsjurist. Hon åtog sig några av de tyngsta och sedermera mest uppmärksammade fallen inom områden som rör diskriminering och minoritetsrättigheter. Hon var juridisk företrädare för till exempel Ilham Tohti, uigurisk akademiker som med fredliga medel förespråkade uigurnas ekonomiska, politiska, religiösa och sociala rättigheter. Tohti åtalades för ”separatism” efter att ha startat en webbsida som hade till syfte att öka förståelsen mellan uigurer och han-kineser och dömdes 2014 till livstids fängelse. Wang var även juridisk företrädare för Li Tingting (även kallad Li Maizi), en av de fem sedermera världskända feminister som fängslades 7 mars 2015 för att ha planerat en kampanj – att sätta upp klisterlappar – mot sexuella trakasserier i kollektivtrafiken. Den i Beijing juridikstuderande Li Tingting släpptes efter 37 dagar, då domstol hade fastslagit att något brott inte kunde styrkas.

I januari 2018, efter två och ett halvt år i husarrest, fick Wangs son tillåtelse att påbörja de studier i Australien som han skulle ha påbörjat då han greps av polisen. I rapporten *Scripted and Staged: Behind the Scenes of China's Forced TV Confessions* (Safeguard Defenders, 2018) vittnar Wang om att sonens möjlighet att studera ingår i den överenskommelse som hon har ingått med statsmakten – en överenskommelse i vilken även ingår att hon erkänner sig skyldig till ”omstörtande verksamhet” och ”uppvigling mot statsmakten”, släpps mot borgen, hålls i husarrest samt gör en tv-sänd avbön, som ett avskräckande exempel och del i den förtalskampanj av henne som statsmakten håller vid liv än idag.

Enligt polismyndigheten är Wang Yu nu fri. Den i Hongkong baserade Stödgruppen för kinesiska människorättsförsvarare hävdar å sin sida att hon bevakas och hindras att utöva sitt yrke; att ansvarig enhet på kommunen nyligen drog in verksamhetstillståndet för advokatbyrån Fengrui i Beijing samt att andra byråer inte vill, eller vågar, anlita Wang efter den statsmaktsledda förtalskampanjen. Till saken hör att jurister (sedan 1 januari 2016) måste vara anställda vid en advokatbyrå eller juristfirma för att få behålla sin juristlicens samt att licensen annulleras efter sex månaders arbetslöshet.

Avgörande befolkningskifte kan förlösa Afrika

Den ansedda medicinska tidskriften *The Lancet* publicerade 1990 en artikel av den kände hälsoforskaren Maurice King. I den uttryckte han djup oro för en okontrollerbar befolkningsökning i världen. För att motverka denna utveckling föreslog han en mycket drastisk åtgärd: att vaccinationsprogrammen för barn i utvecklingsländerna skulle upphöra.

Kings desperata argumentation (där han trodde sig verka för mänsklighetens bästa) byggde dock på ett felslut. Det som saknades var kunskap om de demografiska sambanden. Världens befolkningsökning styrs nämligen inte av dödstalen utan av födelsetalen. Även om man hade följt Kings anspråksfulla förslag

hade befolkningstillväxten påverkats ytterst marginellt. Hade exempelvis det tidiga 1990-talets barnadödlighet i Nigeria ökat med hundra procent (något som hade krävt fler församringar än vad King föreslog) hade folkmängden fördubblats på 28 år istället för 22. Detta förklarade de svenska läkarna Ulla-Britt Lithell, Hans Rosling och Yngve Hofvander i ett genmäle.

Historien om Maurice Kings dystopiska artikel återfinns i Anders Bollings och Erik Esbjörnssons nyutkomna bok *Miljardlyftet. Så förändras världen av ett växande Afrika* (2018). I den ställs ett flertal invanda resonemang på huvudet och det gäller inte minst den fördomsfulla uppfattning många har om Afrika. Författarna underbygger sina resonemang med kunskap från forskningsfält som demografi och nationalekonomi samt FN-statistik och egna resor i Afrika.

Wangs fall följer ett numera välkänt mönster och antalet godtyckligt frihetsberövade jurister, av statsmakten dikterade erkännanden samt framtvingade och tv-sända avböner har ökat i takt med att statsmaktens våld mot medborgarna har ökat. Denna utveckling har lett till att allt fler jurister avstår från att åta sig fall som är politiskt känsliga och öppet tala å utsatta grupper vägnar, men även till att över 60 advokater i början av 2018, i ett öppet brev till Kinas kommunistiska parti lyfter frågan om juristers oberoende, kräver att förföljelsen av yrkesverksamma jurister upphör och att de frihetsberövade juristerna släpps. Därtill uppmanar de jurister och tjänstemän som arbetar inom rättsväsendet på lokal, regional och nationell nivå att "ta rationella beslut och återgå till att arbeta inom ramen för en rättsstat" De skriver också att försvarsadvokater med klienter åtalade för det som statsmakten kallar "hot mot rikets säkerhet" hindras från att träffa sina klienter eller blir utbytta mot juridiska företrädare valda av statsmakten, samt listar Li Yuhan, Wang Liqian, Zhu Shengwu och Yu Wensheng bland de advokater som 2018 antingen har fått sin licens indragen eller frihetsberövats godtyckligt. Yu Wensheng – som inför Kommunistpartiets kongress 2017 öppet talade om nödvändigheten av politisk reform och 2016 (tillsammans med några kolleger) lämnade in en stämningsansökan mot statsmakten gällande den

höga halten av luftförorening i landet – fick sin licens indragen i januari, var därefter spårlöst försvunnen i över en månad, blev officiellt arresterad 19 april och står nu åtalad för "uppvigling mot statsmakten" samt "obstruerande av offentliga tjänster".

Kort efter att Yu Wensheng blev officiellt arresterad meddelade de två av Yu valda försvarsadvokaterna att de av ansvarig polismyndighet informerats att han inte längre ville ha dem som juridiska företrädare. Till skillnad från de hundratals jurister som blev frihetsberövade i juli 2015 – som arbetade utifrån en annan tidsanda och med en förhoppning om större rättssäkerhet – hade Yu Wensheng förberett sig, och det tycks som att censurapparaten inte har en fullständig kontroll. Några dagar efter att Yu blev officiellt arresterad släpptes nämligen ett uttalande på weibo (kinesiska motsvarigheten till YouTube), där Yu Wensheng visar upp sitt pass och säger "jag kommer inte att acceptera en av statsmakten tilldelad juridisk försvarare annat än som resultat av tortyr".

Efter att advokaternas öppna brev till Kinas kommunistiska parti uppmärksammats nationellt och internationellt har det kommit rapporter om andra jurister som har fått sin licens indragen och frihetsberövats.

GORDANA MALEŠEVIĆ